

DUBNOVÁ ÚSTAVA (25. 4. 1848)

My, Ferdinand První, z Boží milosti císař rakouský, atd., atd.

Přesvědčení, že státní instituce musí sledovat pokroky, které nastaly v kultuře a duševním vývoji národů, a stále nakloněni uznat, že Nám svěřené národy, dlouholetým mírem požehnané, nezaostaly na cestě pokroku, slíbili jsme jim Naším patentem z 15. března roku 1848 udělení ústavy. Splnění tohoto Našeho císařského slova přispívá k uklidnění Našemu srdci a četné projevy věrné lásky a oddanosti Našich milých národů budeme opětovatí tím, že slavnostním způsobem projevíme Naši péči o jejich blaho a Naše úsilí zajistit jejich právní stav a přiznáme jim účast na řízení záležitostí vlasti, které jim zajistí ochranu jejich zájmů. Vedení touto úvahou jsme se rozhodli na návrh Naší ministerské rady a po pečlivém prozkoumání tohoto návrhu dát připojenou ústavní listinu zemím v ní uvedeným, kterou stavíme pod společnou ochranu všech národů náležejících k Naší říši v pevné víře, že se tím ještě více upevní pouto důvěry mezi trůnem a lidem a staleté sjednocení říší patřících k monarchii k jejich společnému blahu. Nařizujeme proto, že ustanovení obsažená v této ústavní listině musí sloužit jako neporušitelné pravidlo všem Naším poddaným bez výjimky, jakož i všem duchovním, civilním i vojenským úřadům. ... Dáno v Našem císařském hlavním a sídelním městě Vídni, dne 25. dubna roku 1848, ve 14. roce Našeho panování.

...

Občanská a politická práva obyvatelů

§ 17

Všem občanům státu se pojišťuje úplná svoboda víry, svědomí i osoby.

§ 18

Každý může být jen podle zákonní formy zatčen býti, vyjímajíc toho, dopadne-li se kdo zrovna v činu. Ve 24 hodinách po zatčení musí každý zatknutý stran příčiny zatknutí vyslyšen a soudci odevzdán býti. Prohledávání domu může být jen v těch případnostech v té formě se díti, kterou zákony předepisují.

§ 19

Svoboda řeči a tisku pojišťuje se po dokonalém zrušení cenzury tímto zřízením. Trest na nadužívání bude spořádán zákonem, který první říšský sněm vydá.

§ 20

Tajemství psaní jest neporušitelné.

§ 21

V § 17 až 20 naznačených svobod užívají i cizinci, kteří posud žádných občanských práv nedosáhli.

§ 22

Právo žádosti a právo spolčování mají všichni občané. Zvláštní zákony spořádají vykonávání tohoto práva.

§ 23

Svobodě vystěhování nesmí úřadové žádné překážky klást.

§ 24

Každý občan může být majitelem půdy, může se každého zákonem povoleného průmyslu chopit a má ke všem úřadům a důstojenstvím otevřenou cestu.

§ 25

Pro všechny občany působí zákon stejně, všichni mají stejný soud, jsou stejně k obraně i k daním zavázáni povinností a nikdo nemůže bez jeho vůle svému pořádnému soudci odňat býti.

§ 26

Soud vojenský zůstane až do vyjití zvláštního zákona nezměněný.

§ 27

Odstranění rozdílností, které se v některých částech monarchie v politických a měšťanských (*občanských*) právech jednotlivých náboženských vyznání zákonně nacházejí, jakož i zrušení všelikých překážek, které dosáhnutí všelikého gruntu překázejí, rozhodne se na prvním říšském sněmu.

§ 28

Soudci mohou být jen nálezem vyšších úřadů propuštěni nebo ve službě o stupeň sesazeni anebo proti jejich přání na jiné místo nebo do penze dáni býti.

§ 29

Soud se děje veřejně, ústně; pro trestní věci zavedou se poroty, jejichž zřízení zvláštní zákon ustanoví.

§ 30

Změny v zřízení soudů mohou se jen zákonem dít.

§ 31

Všem v monarchii zákonem uznaným křesťanským vyznáním a židovské víře dává se svoboda u vykonávání služeb božích.

BŘEZNOVÁ ÚSTAVA (4. 3. 1849)

(A) Ústava

...

Částka III – O říšském právu občanském

§ 23

Všichni národové říše mají jen jedno obecné rakouské říšské právo občanské. Zákon říšský ustanoví, pod kterými výminkami lze rakouského říšského práva státního nabýti, je vykonávati, a jeho pozbyti.

§ 24

V žádné zemi korunní nesmí mezi příslušníky jejími a příslušníky jiné země korunní jaký rozdíl býti ve právu občanském ani v hrdelním, v řízení právním ani v rozdělení veřejných břemen. Rozsudky soudů všech korunních zemí rakouských, nabyvše moci právní, mají ve všech těch zemích stejnou platnost i mohou být vykonány.

§ 25

Svobodné stěhování se osoby v mezích říšských nemá omezení žádného. Svoboda k vystěhování - se ze země jest omezena v příčině státní jen povinností k vojenské službě.

§ 26

Všeliký způsob poddanství tělesného, všeliký závazek poddanosti nebo příslušnosti zrušen jest na vždy. Jakmile který otrok vstoupí na půdu rakouskou neb na rakouskou loď, jest proto svoboden.

§ 27

Všichni občané rakouští jsou sobě vespolek před zákonem rovni, i poddáni jsou stejnému osobnímu soudu.

§ 28

Veřejné úřady a služby státní jsou stejně přístupni všem, kdož k tomu jsou způsobilí.

§ 29

Vlastnota (majetek) jest pod ochranou říše; i může jen pro veřejné dobré, za náhradu podlé zákona, omezena neb odňata býti.

§ 30

Každý rakouský občan říšský může ve všech částech říše nabývati statků nemovitých, i každý zákonem dovolený způsob živnosti vykonávati.

§ 31

Svobodné stěhování mohovitostí v mezích říše nikterak se neomezuje. Obchodové z věcí mohovitostních, ježto jdou do země cizí, bráti se může tehdáž, když se užívá práva vzájemného.

§ 32

Všeliká povinnost neb vykonávání, ježto na statcích nemovitých, pocházejíc ze závazku poddanského nebo příslušenského, anebo z právního důvodu rozdělené vlastnoty, může býti vyplacena, a na časy budoucí nesmí při rozdělování vlastnoty na žádný statek nemovitý uvalována býti závada nevýplatná.

(B) Základní práva

My František Josef První, z Boží Milosti císař Rakouský, král Uherský a Český atd.

Nařizujeme stran dole jmenovaných korunních zemí Rakouského mocnářství, ... - v uznání a k ochraně politických, obyvatelům těchto zemí přijatou od Nás konstituční státní formou pojištěných práv, po návrhu naší ministerské rady, jak následuje:

§ 1

Úplná svoboda víry a právo domácího vykonávání náboženského vyznání každému jest pojištěno. Požívání občanských a politických práv není závislé od vyznání náboženského, nesmí se však vyznáním náboženským újma činiti občanských povinností.

§ 2

Každá zákonně uznaná církev a náboženská společnost má právo ku společnému veřejnému vykonávání svého náboženství, pořádá i spravuje své záležitosti samostatně, zůstává v držení a požívání ústavů, nadání a fondů, určených jejím svatoslužebným, učebním a dobročinným účelům, jest ale jako každá společnost podrobena obecným státním zákonům.

§ 3

Věda jest svobodna i s jejím vyučováním. Vyučovací i vychovávací ústavy zřizovati a při nich vyučovati má právo každý občan, vykážav se svou k tomu schopností zákonným způsobem. Domácí vyučování není podrobena žádnému takovému omezení.

§ 4

Obecně národní vzdělání má se pečovati veřejnými ústavy, a sice v částkách zemí, kdež smíšené obyvatelstvo přebývá, způsobem takovým, aby i národní kmenové, jsoucí v menšině, prostředků k pěstování svého jazyka a ku vzdělání se v něm potřebných nabývali. Náboženské vyučování v národních školách udílí se od příslušné církve náboženské společnosti. Stát má vrchní dohled nad veškerými vyučovacími i vychovacími záležitostmi.

§ 5

Každý má právo slovem, písmem, tiskem aneb obrazným představením mínění své svobodně projevovati. Tisk nesmí se censure podrobovati. Na zlé užívání tisku vydá se zákon odvětný (repressivus).

§ 6

Právo žádosti (petice) jest každému zůstaveno. Petice pod společným jménem smějí vycházeti pouze od ouřadů a zákonně uznaných jednot.

§ 7

Rakouští občané mají právo shromažďovati se a spolky zřizovati, pokud se účel, prostředky, aneb způsob shromáždění aneb spolčení ani právu nepřičí, ani státu nebezpečen není. Vykonávání tohoto práva, jakož i výminky, pod nimiž se spolkovní práva nabývají, vykonávají aneb pozbývají, ustanoví zákon.

§ 8

Svoboda osoby jest pojištěna. Postižení v samém skutku vyjmouc, nesmí se nikdo zatknouti, leč mocí rozkazu, důvody opatřeného a vyšlého od soudce aneb od ouřadu, soudcovské náležitosti zákonně vykonávajícího. Každý takový zatýkací rozkaz má se zatčenému hned při jeho zatčení aneb nejdéle v čtyřmécítma (*dvacetičtyřech*) hodinách po něm doručiti.

§ 9

Ouřad veřejné bezpečnosti musí každého, kohož ve své zadržení vzal, ve čtyřicíti osmi hodinách buď propustiti aneb náležitěmu soudu odevzdati.

§ 10

Právo domovní jest neporušené. Prohledávání příbytku a papírů aneb zabavení jich připouští se jen v případech a způsobech zákonně určených.

§ 11

Listovní tajemství nesmí se zrušiti, aniž se smějí psaní zabavovati, leč v případě války anebo následkem soudcovského rozkazu.

§ 12

V čas války aneb za nepokojů vnitřních smějí se stanovení předešlých §§ 5 až do 11, i ten v to zavírajíc, na čas a místo z platnosti vyjmouti. Zvláštní zákon určí o tom místněji.

§ 13

Naši ministerské radě ukládá se, by nařízení, kteráž se ku provedení těchto ustanovení až k vyjednávání ústrojních zákonů prozatímne vydati mají, navrhla a Nám ku schválení předložila.

Dáno na Našem královském hlavním městě Holomouci dne 4. března 1849.

(L. S.) **František Josef** v. r.

Schwarzenberg v. r.

Stadion v. r.

Krauss v. r.

Bach v. r.

Cordon v. r.

Bruck v. r.

Thienfeld v. r.

Kulmer v. r.

PROSINCOVÁ ÚSTAVA (1867)

Základní zákon státní o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených daný dne 21. prosince 1867 (Obsažen v částce LXI. zákoníka říšského, č. 142, str. 394, vydán a rozeslán dne 22. prosince 1867).

S přivolením obojí sněmovny rady říšské vidí se Mi vydati nížepoložený základní zákon o obecných právech občanů státních, a naříditi takto:

Článek 1

Všichni obyvatelé náležející ku královstvím a zemím v radě říšské zastoupeným, mají obecné rakouské státní právo občanské. Zákon ustanovuje, pod kterými výminkami kdo rakouského státního práva občanského může nabyti, jeho užívati a kdy a jak ho pozbude.

Článek 2

Před zákonem jsou všichni státní občané rovni.

Článek 3

Všichni občané státní mohou rovnou měrou veřejných úřadů dojíti. Aby cizozemci veřejných úřadů dojíti mohli, potřebí, aby prvé nabyli rakouského státního práva občanského.

Článek 4

Volné stěhování se osob a jmění v mezích státu ničím není omezeno. Každému občanu státnímu, který v některé obci bydlí a platí v ní daň ze svého majetku nemovitého, ze svého výtědku nebo příjmu, přísluší právo, voliti a volenu býti do zastupitelstva obecního, pod týmiž výminkami, jako příslušníkům obce. Svoboda, vystěhovati se ze země, omezena jest z příčiny státu toliko brannou povinností. Obchodně vybírati se může jediné tehda, když se užije reciprocity.

Článek 5

Jmění jest neporušitelné. Mimo vůli může se někomu odejmouti něco, což jeho jest, jen v těch případnostech, a tím způsobem, jak ustanovuje zákon.

Článek 6

Každý občan státní může na každém místě v státě se zdržovati a bydleti, jakýchkoli věcí nemovitých nabývati a jimi volně vládnouti, též pod výminkami zákonem vyměřenými jakoukoli živnost provozovati. Způsobem zákona a z příčin obecného dobrého dopouští se, by se omezilo právo, mrtvé ruce statků nemovitých nabývati a k té ruce jimi vládnouti.

Článek 7

Všeliký svazek poddanství a člověčenství navždy jest zrušen. Všeliká povinnost nebo vybývání, z důvodů rozděleného práva vlastnického na nějakém statku nemovitém záležející, může se vykoupiti, aniž jest dovoleno, příště statků nemovitých podobnými povinnostmi nevykupitelnými zavazovati.

Článek 8

Svoboda osobní jest pojištěna. Zákon, daný dne 27. října 1862 (č. 87 zákoníku říšského) pro ochranu svobody osobní, prohlašuje se tímto za část tohoto základního zákona státního. Byl-li by kdo proti zákonu zatčen aneb zatčení jeho prodlouženo, vzejde z toho státu povinnost, nahraditi mu za takové ublížení škodu.

Článek 9

Právo domácí jest neporušitelné. Zákon, daný dne 27. října 1862 (č. 88 zákoníku říšského) pro ochranu práva domácího, prohlašuje se tímto za část tohoto základního zákona státního.

Článek 10

Tajnost psaní nebudiž porušována, a psaní zabavována budte dle zákonů o tom vydaných toliko v případech války aneb z rozkazu soudcovského, leč že by byl někdo dle zákona zatčen nebo by bylo v domě hledáno.

Článek 11

Každému přísluší právo petiční. Petice pod společným jménem podávati se mohou jenom od korporací neb spolků zákonem uznaných.

Článek 12

Rakouští občané státní mají právo se shromažďovati a spolky činiti. Jak se těchto práv má užívati, ustanovuje se zvláštními zákony.

Článek 13

Každý má právo, mínění své v mezích zákona slovem, písmem, tiskem nebo vyobrazením volně pronášeti. Tisku není dovoleno ani pod censuru dávat, ani propůjčováním koncesí omezovati. Administrativní záповědi poštovské k zdejším věcem tištěným se nevztahují.

Článek 14

Úplná svoboda víry a svědomí každému jest pojištěna. Požívání práv občanských a politických nezávisí na vyznání víry; však povinností občanským nemůže býti vyznání náboženské na újmu. Nikdo nemůže přidržován býti k nějakému výkonu církevnímu aneb k účastenství v nějaké slavnosti církevní, není-li postaven pod mocí někoho jiného, který dle zákona k tomu má právo.

Článek 15

Každá církev a společnost náboženská zákonem uznaná má právo, náboženství společně a veřejně provozovati, své záležitosti vnitřní a své moci pořádati a spravovati, ústavy, fundace a fondy ku potřebám náboženství, vyučování a dobročinnosti ustanovení držeti a jich užívati; jest však, jako každá společnost, poddána obecným zákonům státním.

Článek 16

Přivržencům vyznání náboženského, které není zákonem uznáno, dovoleno jest, v domě náboženství provozovati, pokud takové provozování není ani proti zákonu, ani proti mravopočestnosti.

Článek 17

Věda a učení vědecké jest svobodné. Každý občan státní má právo, ústavy vyučovací a vychovací zřizovati a na nich vyučovati, když dle zákona prokáže, že jest k tomu způsobilý. Vyučování domácí není tímto způsobem omezeno. O vyučování náboženství ve školách přísluší péči míti církvi neb společnosti náboženské, již se dotýče. Státu náleží v příčině veškerého vyučování vychovatelství právo nejvyššího řízení a dozorství.

Článek 18

Každý má toho vůli, vyvoliti si své povolání a vzdělati se k němu, jak a kde mu libo.

Článek 19

Všichni národové v státě mají rovné právo, a každý národ má neporušitelné právo, chovati a vzdělávati národnost a řeč svou. Rovné právo všech v zemích obvyklých řečí ve škole, úřadě a v životě veřejném od státu se uznává. V zemích, v kterýchž bydlí několik národů, zřízena buďte veřejná učiliště tím způsobem, by se každému národu dostalo náležitých prostředků, vzdělati se ve své řeči, aniž by byl kdo nucen, učiti se druhému jazyku zemskému.

Článek 20

Pokud vláda odpovědná může práva, přivedená v člancích 8., 9., 10., 12. a 13., na čas a v některém místě zastaviti, vyměřeno bude zvláštním zákonem.

Ve Vídni, dne 21. prosince 1867.

František Josef v. r.

Svod. pán Beust v. r..

Svod. pán Becke v. r.

Svod. pán John v. r.

Rytíř Hye v. r.

Bernard rytíř Meyer v. r.

OTÁZKY K DOKUMENTŮM

1. Co nebo kdo je zdrojem práv v těchto dokumentech?
2. Komu jsou tato práva přiznávána a za jakým účelem?
3. Jaké jsou nejvýznamnější rozdíly těchto dokumentů vůči předchozím dokumentům a proč?
4. Jak se vymezují meze práv v těchto dokumentech?
5. Jaká práva a principy jsou v jednotlivých dokumentech obsaženy? Proč myslíte, že zrovna tyto?